Kulturális Szemle - 2025. XII. évfolyam, 2. szám - Hazai tudományos műhely

DOI: https://doi.org/10.64606/ksz.2025207

Neveda Amália – Stefánich Éva – Morvay Szabolcs: Az Agóra Veszprém Kulturális Központ szerepvállalása a Veszprém-Balaton 2023 Európa Kulturális Fővárosa programban

Absztakt: 2023-ban Veszprém városa viselhette az Európai Unió rangos kulturális címét, az Európa Kulturális Fővárosa titulust, immáron második magyar városként, ugyanis 2010-ben Pécs valósíthatta meg az egyik legsikeresebbnek tartott európai kulturális megaeseményt. Az Európa Kulturális Fővárosa – a továbbiakban EKF – programsorozat számos karakterjegyet magára öltött az elmúlt évtizedek során, amelyek között az egyik az, hogy a nyertes városban – illetve annak régiójában – szinte valamennyi szereplő, intézmény, illetve társadalmi szféra – gondolva itt a civil szervezetekre, vallási felekezetekre, helyi vállalkozásokra – valamilyen formában szerepet játszott a program tervezésétől kezdve az előkészítésen át, a megvalósításig. Érdekes vizsgálati mezsgye ugyanakkor az, hogy az egyes társadalmi szférák, csoportok, illetve a különböző intézmények – kulturális intézmények, oktatási intézmények – saját profiljuk, attribútumaik, érdekeik, kapacitásuk és egyedi képességeik szerint hogyan kapcsolódnak egy ilyen grandiózus, a város fejlődési pályáját hosszútávon – akár évtizedes relációban - meghatározó, milliós nagyságrendű látogatót magával hozó, és a helyi lakosság jelentős részét közvetlenül érintő projektbe. Tanulmányunkban e kérdést helyezzük fókuszba, kiemelve az Agóra Veszprém Kulturális Központ szerepvállalását a veszprémi EKF program megvalósításában.

Abstract: In 2023, the city of Veszprém held the European Union’s prestigious cultural title of European Capital of Culture, thus becoming the second Hungarian city to do so, following Pécs, which in 2010 carried out one of Europe’s most successful cultural mega-events. Over the past decades, the European Capital of Culture (ECC) program series has taken on numerous distinctive traits, one of which is that in the winning city – and its surrounding region – practically every stakeholder, institution, and social sphere (including civil organizations, religious denominations, and local businesses) plays some kind of role in the planning, preparation, and implementation stages. An intriguing avenue of inquiry, however, is how various social spheres, groups, and different types of institutions – cultural or educational – become involved in such a grand-scale project. This project not only determines the city’s developmental trajectory over the long term (potentially spanning decades) but also attracts millions of visitors and directly impacts a significant portion of the local population. In our study, we focus on this question, highlighting the role and contributions of the Agóra Veszprém Cultural Center in the realization of Veszprém’s ECC program.

Neveda Amália: Agóra Veszprém Kulturális Központ

Stefánich Éva: Eötvös Loránd Tudományegyetem, Felsőbbfokú Tanulmányok Intézete Kőszeg (FTI-iASK)

Morvay Szabolcs: Széchenyi István Egyetem, Felsőbbfokú Tanulmányok Intézete Kőszeg (FTI-iASK)

Bevezetés

Az elmúlt évtizedek egyik legizgalmasabb kulturális trendje, hogy az Európai Unió évről évre kijelöl néhány - maximum három - várost, amely viselheti az Európa Kulturális Fővárosa (EKF) címet. Ez a program már számos európai város esetében járult hozzá ahhoz, hogy kulturális és gazdasági szempontból megújuljon.

2010-ben Pécs volt az első hazai Európa Kulturális Fővárosa, majd 2023-ban második hazai EKF címbirtokosként Veszprém városa kapta meg a megtisztelő titulust. A Balaton-parti térséggel együttműködésben megvalósuló programsorozat célja nemcsak a város kulturális kínálatának szélesítése és a nemzetközi figyelem felkeltése volt, hanem az is, hogy a helyi közösségek bevonásával erősödjön a lokális identitás és a társadalmi kohézió.

Rendkívüli jelentősége van annak ugyanakkor, hogy a különféle intézmények, kulturális és civil szervezetek, vallási felekezetek, sőt a helyi vállalkozások mind szerepet kaptak abban, hogy a 2023-as év – a tervezéstől a megvalósításig – valóban közösségi sikerré váljon. E tanulmány épp erre a sokrétű együttműködésre fókuszál, azon belül is az Agóra Veszprém Kulturális Központ kiemelkedő tevékenységét vizsgálja. Az Agóra, mint szellemi és közművelődési központ már az előkészítés korai szakaszától kezdve aktív ötletgazdaként és szervezőként volt jelen a projektben. Ez a részvétel nemcsak a programok kivitelezésében, de a pályázat formálásában is megmutatkozott, és végül számos új lehetőséget teremtett a régió kulturális életében. Ennek köszönhetően az EKF programsorozat maradandó értékeket, megerősödött közösségi életet és élénkebb kulturális turizmust hozott a városba, amiből minden résztvevő egyformán profitálhatott. Az eredmények hiteles bemutatása alapjául az az átfogó vizsgálat szolgált, amelyet a közelmúltban a kőszegi Felsőbbfokú Tanulmányok Intézete (FTI-iASK) kutatói végeztek. A kutatási projekt címe: „A Veszprém-Balaton 2023 Európa Kulturális Fővárosa Program (VEB2023 EKF) hatásértékelése a 2024-es reprezentatív lakossági felmérés tükrében” [1]. Az 1200 főt megkérdező lakossági kérdőíves felmérésre, továbbá az egyéni és fókuszcsoportos interjúkat is magában foglaló vizsgálatra annak érdekében került sor, hogy feltárjuk a programév hatásait a helyi társadalomban éppúgy, mint a város gazdasági, kulturális, oktatási vagy közfeladatot ellátó szereplői körében.

Európa Kulturális Fővárosa, mint az Európai Unió egyik legsikeresebb kulturális programja

Az *Európa Kulturális Fővárosa* kezdeményezést a 1980-as évek közepén indították el azzal a céllal, hogy a kultúrát – mint közösségi értéket és identitásképző erőt – ugyanolyan jelentőséggel kezeljék, mint a gazdasági és politikai tényezőket. A kezdeményezés mögött Melina Mercouri görög

kulturális miniszter állt, aki 1983-ban vetette fel az ötletet, és ezt követően 1985-ben Athén lett az első „European City of Culture” címet viselő város. Ez a kormányközi projekt rövid idő alatt egész Európára kiterjedő kulturális és politikai lendületet adott (Patel 2013), indulása ezért egyszerre fejezett ki politikai törekvéseket és kulturális víziót.

Az első évtized során – 1985 és 1998 között – a program még nem rendelkezett hivatalos közösségi jogszabályi háttérrel, inkább kormányközi együttműködés formájában valósult meg. Az első városok – mint például Athén, Firenze, Berlin– túlnyomórészben a kulturális eseményekre koncentráltak, kevesebb hangsúlyt fektetve a hosszú távú városfejlesztésre (Mittag 2010). Ugyanakkor Glasgow (1990) volt az első olyan példa, ahol már világosan jelen volt a városfejlesztési és gazdaságélénkítő aspektus is (Richards-Rotariu 2015).

A program ugyanakkor jelentős változásokon ment keresztül az 1999-es minőségi transzformáció során, amikor a „European City of Culture” hivatalosan „European Capital of Culture”-ra vált, és az Európai Unió közösségi programsorozataként vált intézményesítetté. Az ezredfordulóra időzítve (2000) kilenc város – köztük Avignon, Bologna, Helsinki és Krakkó – osztotta meg a címet, ezzel is hangsúlyozva a program regionális együttműködési és partnerségi szerepét (Patel 2013).

A program céljai mára jelentősen kibővültek: nemcsak az európai kulturális sokszínűség és közös kulturális örökség bemutatása, hanem a városi imázs frissítése, turizmusélénkítés, kreatív ipar ösztönzése, fenntartható városfejlesztés és uniós soft power célok elérése is szerepet kaptak. A városmarketinget és a helyi közösségek bevonását egyaránt hangsúlyozzák az EKF projektek (Garcia & Cox 2013; Mittag 2010).

Több kutatás vizsgálta ugyanakkor a gazdasági és társadalmi hatásokat: Falk és Hagsten (2017) például azt mutatták ki, hogy a program átlagosan 8 %-os turizmusnövekedést eredményez a címet viselő városokban, ám ez a hatás rendszerint nem tartós. Gomes & Librero-Cano (2018) 4,5 %-os egy főre jutó GDP növekedést mutattak ki a regionális hatókörben a programnak otthont adó városokban a program év utáni néhány évben. Nermond, Lee és O’Brien (2021) kritikusabbak: összegzésük szerint a program nem járul hozzá jelentős mértékben a gazdasági átalakuláshoz, bár támogatja a turizmust, és a kulturális életet fellendíti.

AZ EKF hatása voltaképpen komplex: miközben gyors turizmusnövekedés, városi reputáció és intézményi hálózatok jöhetnek létre, a hosszú távú, strukturális gazdasági változások ritkán bizonyíthatók. Ugyanakkor nem anyagi előnyök – mint például közösségi identitás, társadalmi kohézió, regionális együttműködések – terén egyértelmű eredményekkel bír (Nermond et al. 2021, Garcia 2013, Falk & Hagsten 2017).

Napjainkra az EKF-ből grandiózus márka lett: 1985 óta több, mint 60 város viselte a címet, 2023-ban ezek között pedig Veszprémet láthattuk, mint Európa Kulturális Fővárosát. [2]

Veszprém Európa Kulturális Fővárosa!

A továbbiakban Veszprém, illetve a veszprémi Európa Kulturális Fővárosa (EKF) program kerül fókuszba, mintegy összképet, átfogó értékelést adva az eredményekről. A hangsúlyt arra helyeztük, hogy megvizsgáljuk milyen változást, valamint milyen hatásokat eredményeztek az EKF

keretében megvalósított programok egyrészt a város szempontjából, másrészt pedig a helyi kulturális élet és a lakossági részvétel, benyomások, elégedettség szemszögéből.

Az eredmények értékelése kapcsán fontos kitérni arra, hogy a pályázat benyújtása előtt miképpen lehetett jellemezni Veszprém városát a kultúra szempontjából, illetve, hogy milyen célok fogalmazódtak meg a programtervben.

A város kulturális élete az elmúlt húsz esztendőben jelentős átalakuláson ment keresztül, egyfelől ugyanis a döntéshozók mindinkább törekedtek a kultúra és a turizmus összekapcsolására, valamint kiemelhető, hogy a város egyre több fesztiválnak és nagyrendezvények adott helyet, fokozódó helyi és külföldi érdeklődés mellett. Kiemelést érdemel ugyanakkor az is, hogy ebben az időszakban jelentősen bővült a közművelődési intézményrendszer kapacitása, és egyre aktívabbá váltak a magán kulturális szerveződések is (Fekete-Morvay 2023).

Felismerve a kulturális turizmus fontosságát és az abban rejlő lehetőségeket, Veszprém városa 2017-ben fogadta el *Kulturális Stratégiáját*, amely 2030-ig ad iránymutatást a kulturális döntésekhez, valamint különböző fejlesztések megvalósításához. A stratégia törekszik arra, hogy átfogó célok mentén az intézményi sokszínűség megtartása mellett biztosítsa a fejlesztések összhangját régiós szinten. A stratégia megalkotását az is indokolta, hogy a város vezetése úgy döntött, megpályázza a 2023-as Európa Kulturális Fővárosa címet, ezzel egyértelmű fejlesztési irányokat és fejlesztendő területeket meghatározva a stratégiában. Mindemellett fontos hangsúlyozni, hogy a stratégia az EKF cím elnyerése nélkül is releváns tartalmi elemekből épült fel, amely biztosítja a kulturális erőforrások innovatív és fenntartható hasznosítását (Veszprém Megyei Jogú Város Kulturális Stratégiája – 2018-2030).

Az EKF pályázat figyelemre méltó abból a szempontból, hogy nem csupán Veszprém városát, hanem a Bakony-Balaton régiót is beemelte a projektbe [3], emellett nagymértékben törekedett Veszprém versenyhátrányát ledolgozni, amelyet a kulturális programok szezonális és kiüresedő jellegében, valamint a város lakóinak passzivitásában látott leginkább. A pályázat benyújtói úgy látták, hogy a cím elnyerésével az egész régió jelentős plusz erőforrásokhoz és marketing szempontjából addig nem látott lehetőségekhez juthat, a város pedig helyet kaphat Európa kulturális térképen (Fekete-Morvay 2023).

A 2023-as programévet tanulmányozva szükséges annak áttekintése, hogy a tervekből mi valósult meg az EKF segítségével, és az miképpen járult hozzá a stratégiában megfogalmazott célok, valamint a pályázatában bevallott hiátusok, hiányérzetek feloldásához, így a továbbiakban e hatásokat elemezzük.

Első ilyen hatásként, fontos eredményként kiemelhetjük, hogy az Európa Kulturális Fővárosa program során Veszprém az országos figyelem középpontjába kerülhetett, amely jelentősen fellendítette nemcsak a város, hanem a térség kulturális turizmusát. Ez az érdeklődés inspirálóan hatott a kulturális intézményekre, szakemberekre és a lakosságra egyaránt, amely új lendületet adott az Agóra számára is a színvonalas programok szervezésében. Mindeközben a város ismertsége nemzetközi szinten is érezhetően megnövekedett, ami hosszú távon vonzó célállomássá teheti Veszprémet a turisták, a befektetők és a letelepedni vágyók számára.

Külön kiemelést érdemel, hogy a programév alatt számos infrastrukturális beruházás valósult meg Veszprémben, a város több elhanyagolt területe és épülete éledt újjá, valamint új funkciókkal és felújított épületekkel gazdagodott. Az egykori gyerekkórházból ActiCity Tánc- és Mozgásközpont

lett, a Laczkó Dezső Múzeum teljes átalakuláson ment keresztül, látogatói rekordokat döntve. A Kulturális Negyedben a belváros legnagyobb zöld parkja jött létre, amely korábbi parkolóterületeket és egyetemi felületeket egyesít. A Gyárkert helyén lévő egykori rozsdafolt felszámolásával Kultúrpark létesült. Auer Lipót egykori háza hangszerkészítő műhellyé alakult, a vármegyei könyvtár gyerekrészlege is megújult, és egy audiovizuális centrum nyílt a várban. A Ruttner-ház hostelként nyílt meg, három ikonikus szálloda bővült, és több park, valamint oktatási intézmény is megújult. Az autósokat új parkolási rendszer segíti, míg a vasútállomás fogadóépülete is megszépült. [4] A programév lezárulta után CODE néven XXI. századi színvonalú digitális múzeumot adtak át, és megnyílt a Várbörtön Múzeum.

A város vezetése és a programév megvalósításában közreműködők szerint az EKF sikerét bizonyítja továbbá az is, hogy 3500-nál több rendezvény valósult meg, amelyeknek több mint a felét Veszprémben tartották. Sikeresek voltak az új, hagyományteremtő fesztiválok, és mintegy 1 660 000 látogató érkezett a programév alatt a városba. Érdekesség, hogy a programok 80 százaléka ingyenes volt, és 45 százaléka zenei jellegű, ami métóvá teszi a várost az *UNESCO – A zene városa* címre. Ezenkívül hangsúlyozásra érdemes, hogy 17 százalékkal több külföldi látogató érkezett a városba a statisztikák szerint a programév során. Az EKF-cím megpályázásával és a programsorozat megszervezésével a szervezők arra törekedtek, hogy komfortosabbá és élménygazdagabbá tegyék a várost, valamint javítsák Veszprém pozícióját az európai élhetőségi rangsorban.[5]

Az eredmények további részletezése a kőszegi Felsőbbfokú Tanulmányok Intézete (FTI-iASK) által 2024-ben lezajlott vizsgálat alapján történik. Az 1200 főt megkérdező - kor, nem és városrész szerint reprezentatív - kérdőíves elemzést, továbbá az egyéni és fókuszcsoportos interjúkat is magában foglaló vizsgálatra annak érdekében került sor, hogy felmérjék a programév hatásait a helyi társadalomban éppúgy, mint a város gazdasági, kulturális, oktatási vagy közfeladatot ellátó szereplői körében.

A lakossági kérdőíves felmérés számos fontos területet, kérdést vizsgált, kezdve a helyi kultúrával kapcsolatos kérdésektől, az elégedettségen át a helyi identitást meghatározó tényezőkig. Ezek közül emeljük ki a következő két nyitott kérdést:

- Mennyire elégedettek a különféle kulturális és szórakozási lehetőségekkel?
- Milyen további kulturális programokat, eseményeket szeretnének látni a lakosok Veszprémben?

A kérdésre kapott 1200 válasz elemzése lehetőséget ad arra, hogy kialakuljon egy látkép abban a tekintetben, hogy miképpen látják a veszprémi lakosok a város kulturális kínálatát, életét, illetve milyen hiányérzet, milyen elvárások vannak még a kultúrafogyasztók körében, amelyekre érdemes volna figyelni, és ha a lehetőség adott, a programkínálatot ezek alapján továbbfejleszteni.

A kulturális programok és események értékelésénél a legáltalánosabb, legelső benyomás az, hogy elégedett-e a kínálattal, vagy van-e valamilyen elvárása, hiányérzete a lakosoknak a kulturális élettel kapcsolatosan. E szempont alapvetően megjelent a tárgyalt nyitott kérdés kapcsán, ahol a válaszadók egy része tisztán megfogalmazta, hogy alapvetően elégedett a programkínálattal, de voltak, akik azt hangsúlyozták, hogy a cél már inkább csak az, hogy ezt a széles, gazdag programpalettát megtartsa a város, amelyet 2023-ban biztosítani tudott. Az eredmények alapján

az is elmondható, hogy a válaszadók leginkább a színházi előadásokkal, a város történelmi emlékeivel és emlékhelyeivel, a könyvtár szolgáltatásaival, valamint a sportrendezvényekkel voltak megelégedve. A legnagyobb arányban a képzőművészeti kiállítások és tudományos/ ismeretterjesztő rendezvények kapcsán nyilatkoztak úgy, hogy azokkal *inkább nem* vagy *egyáltalán nem elégedettek* – mint ahogyan ezt az 1. ábra szemlélteti:

1. ábra: A válaszadók megoszlása aszerint, hogy mennyire elégedettek a különféle kulturális és szórakozási lehetőségekkel Veszprémben (Forrás: Saját szerkesztés a VEB2023 EKF alapján)

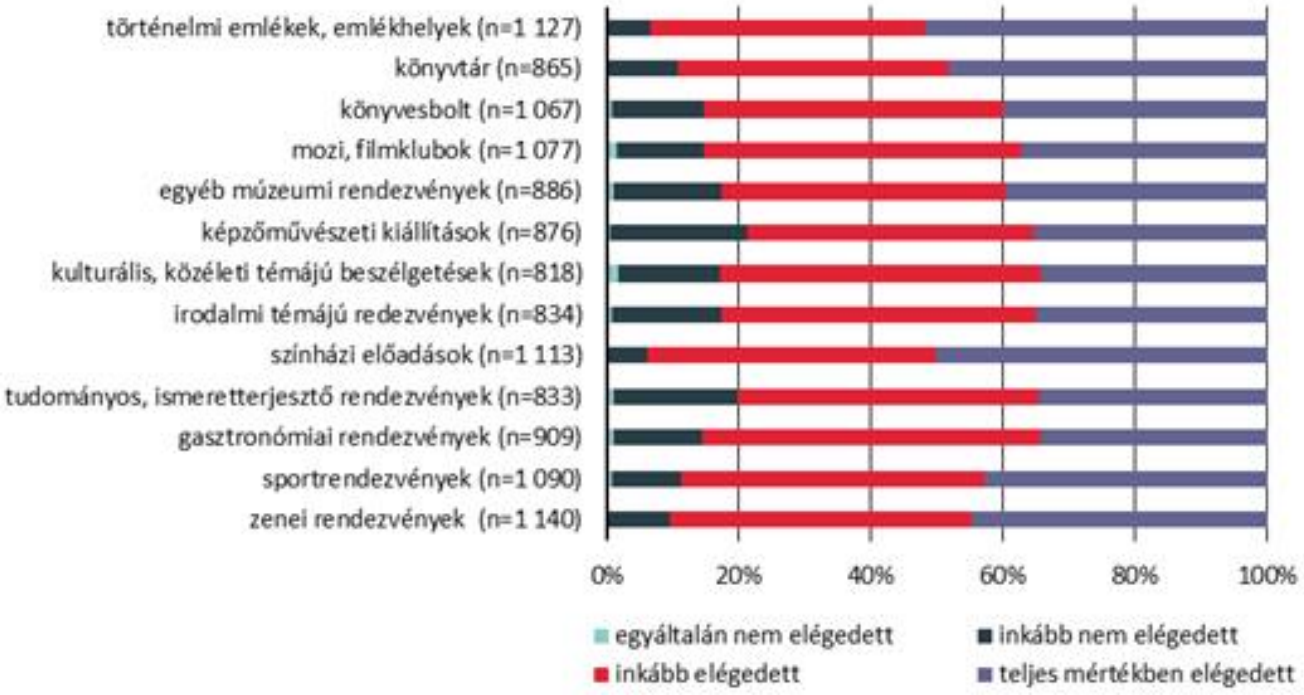

Az értékelésen túl, a válaszadók egy része ugyanakkor azt is megfogalmazta, hogy mit szeretne még látni a városban, milyen jellegű kulturális programokat hiányol. Nem kritikai jellegű válaszok voltak ezek, mindössze azt mutatta meg, hogy a megkérdezetteknek voltak további igényei, ötletei, bizonyos műfajokban, programtípusokban hiányérzete. A válaszok tartalmának megoszlása megmutatja, hogy nagyon sokféle programtípus iránt van érdeklődés a válaszadók körében: kezdve a vásároktól, a kézműves rendezvényeken át, az opera, operett, balett műfajok iránti igényen keresztül, a mozi, színház, irodalom mellett a fesztiválok, sportrendezvények, gasztronómiai programokig rendkívül széles palettát igényelnek a veszprémi lakosok. Ezek között a leggyakoribb típusként a zenei programok voltak megemlítve, tehát koncerteket, zenei rendezvényeket szeretnének a legtöbben Veszprém városában. Sokszor visszatérő, jellegzetes igény a *Gyárkert*, az ottani rendezvények folytatása, amely nagyon sok válaszadónál megfogalmazódott. Ugyanígy a vár, várkert kulturális célzatú jobb kihasználása is javaslatként sokszor megjelenik, vagy éppen a városnézés, helytörténeti programok iránt is bőven van igény.

A lakosok a kulturális kínálatot nemcsak műfajok, típusok alapján értékelték, hanem más szempontok is megjelentek számukra. Például az is, hogy mely korosztály igényeit elégítik ki a programok. Az elemzett kérdésre adott válaszokból három elhatárolást lehetett kiolvasni ebben a

tekintetben, méghozzá a fiataloknak szóló programok iránti igény megfogalmazását, a családi – gyermekekkel látogatható – programok hiányát, valamint az időseknek szóló programok – sokszor operett rendezvények – iránti vágy kifejezését. A válaszadók 5-10 %-ánál fogalmazódott meg igény a szabadtéri, valamint az ingyenes programok iránt, illetve e két jelleg együttes érvényesülése több esetben.

2. ábra: A korosztályok szerinti igények megfogalmazása a válaszokban (a kategóriát megjelölők száma viszonyítva a városrész válaszadóinak számához, %)
(Forrás: Saját szerkesztés a VEB2023 EKF alapján [6])

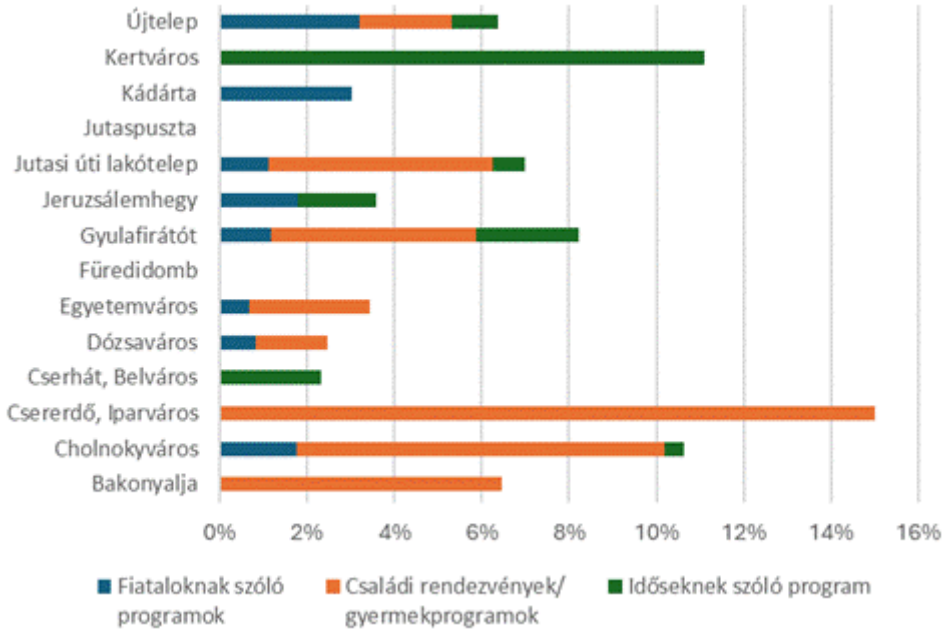

A kérdőíves elemzésen túl érdemes áttekinteni, hogy a veszprémi kulturális intézmények képviselőivel 2024 októberében lefolytatott fókuszcsoportos vizsgálaton maguk a kulturális szakemberek hogyan értékelték a programévet, milyen eredményeket emeltek ki, és meglátásuk szerint hozott-e megújulást intézményeiknek az EKF.

Az interjú során a kulturális szakemberek egyetértettek abban, hogy a programok magas színvonalon, a korábban tapasztaltakhoz képest kiemelkedő látogatottsággal valósultak meg. Az EKF program számos új kulturális programot, fesztivált, kiállítást hozott létre, amelyek gazdagították a város kulturális kínálatát. A korábbi évekhez képest szintén pozitív változást hozott, hogy a szezonalitást felszámolva, a rendezvények nem korlátozódtak az év egy meghatározott szakaszára, hanem minden évszaknak meglett a maga kulturális kínálata. A többféle stílusú és műfajú események és rendezvények képesek voltak a lakosság széles rétegeit megszólítani, és bevonni őket a kulturális életbe (a programok között szerepeltek koncertek, színházi előadások, kiállítások, fesztiválok, valamint közösségi programok is). A programok jelentősen hozzájárultak a közösségi élet erősítéséhez, illetve a tudatos programválasztáshoz.

Emellett az EKF a veszprémi kulturális intézmények számára eddig soha nem látott mértékben járult hozzá *nemzetközi kapcsolataik* kiépítéséhez. A programokban külföldi művészek, alkotók is részt vettek, a programév alatt nagy számú külföldi turista érkezett a városba, és külön kiemelést érdemel a közös pályázati lehetőségek feltérképezése, a közös kezdeményezések.

Tagadhatatlan tehát, hogy az EKF kezdeményezés fontos katalizátorszerepet játszott az intézmények, civil szervezetek és a lakosság közötti együttműködések tekintetében. A fenti példák is azt támasztják alá, hogy Veszprémben több esetben a programok egymás felé terelték a különböző partnereket, s ezek az együttműködések a program befejezése után sem szűntek meg, biztosítva a város kulturális életének sokszínűségét és további fejlődését.

Mind az interjú nyitott kérdéseire, mind a fókuszcspoportos interjú során adott válaszokból kitűnt, hogy az EKF program egy másik fontos hozadéka a helyi identitás megerősödése volt. A közös élmények, a rendezvényeken való részvétel és a város sikerei szorosabbra fűzték a veszprémiek kötődését lakóhelyükhöz, miközben egyre büszkébbé váltak arra, hogy Veszprémben élnek. Mindez szorosan kapcsolódik a közösségformáló hatáshoz, amely a program egyik legfontosabb eredménye. A rendezvények ugyanis nem csupán a szórakoztatásról szóltak, hanem lehetőséget teremtettek az egymással való találkozásokra, a közös alkotómunkára és a párbeszédre, így a megkérdezettek szerint a megszilárdult közösségi szellem a programot követően is tovább él és hatással van a város társadalmi életére.

Az Agóra Veszprém Kulturális Központ szerepe és tapasztalatai a veszprémi EKF során [7]

A Veszprém–Balaton 2023 Európa Kulturális Fővárosa (EKF) programsorozat egyedülálló lehetőséget biztosított a város kulturális intézményeinek, köztük a veszprémi Agórának is, hogy megmutassák, milyen hozzáadott értéket tudnak nyújtani a helyi közösségek számára. Az Agóra nem csupán programszervezőként, hanem közösségfejlesztőként, együttműködő partnerként és infrastrukturális bázisként is kulcsszerepet töltött be a program megvalósítása során.

Bevonódás az EKF-folyamatba

Az Agóra már a 2021-es évben megkezdte az EKF-hez való csatlakozását, pályázati úton kapcsolódva be a kezdeményezésbe. Az EKF-hez tartozó minden projektet pályázati alapon valósítottak meg, így az Agóra is szakmailag megalapozott tervekkel, pénzügyi és tartalmi kidolgozottsággal vett részt a folyamatban. Nem tálcán kapott forrásokról volt szó, hanem tudatos, lépcsőzetes tervezés eredményeiről. Az EKF stábjával való szoros együttműködés során az ötletek kölcsönösen formálódtak, így az Agóra a saját szakmai profiljához illeszkedő módon tudott részt venni a közös célok megvalósításában.

A jutasi lakótelep, ahol az Agóra található, az EKF kiemelt célterületévé vált, amit a szervezők tudatosan építettek be a programstruktúrába. Mivel Veszprém mintegy egyharmada itt él, fontos szempont volt, hogy a kulturális kínálat ne csupán a belvárosra koncentrálódjon. Az Agóra

közösségfejlesztő funkciója itt teljesedett ki igazán: 2021-ben megindultak a közösségi beszélgetések, kérdőívezések, majd ezek eredményeit beépítve olyan programok és fejlesztések valósultak meg, amelyek valóban a helyi lakosság igényeit tükrözték (pl. parkátépítés, futókör, játszótér-fejlesztések). Ezeket megelőzte egy tudatos lakossági bevonás: szakemberek vezetésével zajló közösségi beszélgetések révén sikerült feltérképezni a lakosság valós igényeit.

A lakótelep kulturális élete az EKF révén robbanásszerű fejlődésnek indult. A „Jutasi Piknik” és annak különböző tematikus alprogramjai évről évre kibővültek, 2021-ben még egynapos, 2023-ra már többnapos, fesztiváljellegű rendezvénnyé nőtték ki magukat. A közösségi események nemcsak a helyi lakosokat, hanem a régióból is sokakat vonzottak.

Programok és infrastrukturális fejlesztések

Az Agóra programjai az EKF keretében nemcsak mennyiségükben, hanem minőségükben is új szintre léptek. Olyan eseményeket hoztak létre, amelyek országos szinten is visszhangot váltottak ki. Ilyen volt például a „KözösÉg" fesztivál, amely a közművelődési szakma csúcstalálkozójává vált. Szintén jelentős esemény volt a Kulturális Központok Országos Szövetségének taggyűlése.

Az Agóra fejlesztései között kiemelkedő volt az új, nagy kapacitású vetítéstechnikai eszközök beszerzése, amelyek lehetővé tették kortárs filmek vetítését, különösen vonzóvá téve az intézményt az egyetemisták számára. A filmklubok mellett új, tematikus vetítéssorozatok is indultak (pl. „YouTube Extra"), amelyek nemcsak új közönségrétegeket szólítottak meg, hanem a város kulturális sokszínűségét is gazdagították.

Az Agóra infrastruktúrájának fejlesztése az inkluzivitás jegyében zajlott. Látogatóbarát megoldásokkal – cumisüveg-melegítő, fülhallgató, pelenkázó, vécészűkítő, játszósarok, fellépő gyerekeknek, kutyaitató – tették kényelmessé az intézmény használatát minden korosztály számára. A fogyatékossággal élők számára is elérhetővé vált a kulturális kínálat: braille-írásos tájékoztatók, segítő technológia, speciális hallgatóeszközök kerültek bevezetésre.

A programstruktúra szempontjából figyelemre méltó, hogy az Agóra nemcsak programszervezőként, hanem közvetítőként, partnerként és inspiráló térként is működött. Ilyen volt például az immerzív technológiákat bemutató "Cinema Mystica" című interaktív kiállítás, amely országosan is egyedülállónak számított, és amelyet három nap alatt több mint 1500 fő látogatott meg. A rendezvény nemcsak élményt nyújtott, hanem új célcsoportokat is megszólított – például az egyébként nehezen elérhető egyetemistákat.

Közösségfejlesztés és szakmai hozadék

Az EKF időszaka nemcsak a látogatók, hanem a közösségek szintjén is hozott változást. A közösségi tervezésre és lakossági bevonásra épülő programok megerősítették az Agóra szerepét, mint a helyi társadalom kapcsolódási pontját. A közösségi rajzpályázatok, aszfaltrajzversenyek, lakótelepi klubok, illetve a közös produkciók – például Petőfi-estek – nemcsak kulturális értéket teremtettek, hanem identitást és összetartozást is építettek.

Számos példa mutatja, hogy az alulról jövő kezdeményezések – akár kis civil szervezetek, akár informális közösségek részéről – hogyan tudtak a mini pályázati rendszerbe kapcsolódni, és aktív,

produktív szereplőivé válni a helyi kulturális ökoszisztémának. Az Agóra ebben mentorintézményként működött: segített a pályázatok megírásában, az elszámolásban, és szakmai hátteret nyújtott a megvalósításhoz.

Az intézmény munkatársai számára is komoly fejlődési lehetőséget jelentett az EKF: minden szinten zajlott kompetenciafejlesztés, a portásoktól a pénzügyi ügyintézőkön át a szervezőkig. A képzések nemcsak szakmai tudást adtak, hanem hozzájárultak a közös gondolkodás erősítéséhez is. A folyamatos statisztikai mérés és visszacsatolás – gyerekbarát kérdőívekkel, smiley-értékeléssel – pedig az értékelés és fejlesztés kultúráját is erősítette.

Hálózatosodás és együttműködés

A veszprémi EKF időszaka alatt az Agóra a regionális együttműködések terén is jelentős előrelépéseket tett. Már korábban is részt vettek közművelődési partnerségekben, de a közös EKF-es projektek során ezek a kapcsolatok még szorosabbá váltak. A Művészetek Házával, Bábszínházzal, Petőfi Színházzal és más helyi szereplőkkel közösen megvalósított programok fenntartható együttműködéseket hoztak létre.

Az ország különböző pontjairól érkező kulturális szakemberek visszajelzései és látogatásai is megerősítették az Agóra kiemelkedő szerepét. A kulturális hálózatosodásban az oktatás révén is jelentős szerepet játszanak: az Agóra vezetője a közművelődési szakemberek országos képzésében is részt vesz, így az itt megszerzett tapasztalatok közvetlenül épülnek be az országos tudásmegosztásba.

Hosszú távú hozadékok

Az EKF egyik legfontosabb eredménye, hogy Veszprém neve felkerült Európa kulturális térképére. A helyi identitástudat erősödött, a közösségek aktívabbá váltak, és a város egy olyan kulturális ökoszisztémát épített ki, amely nem csupán eseményekben, hanem szemléletmódban is hosszú távon fennmaradhat. Az Agóra – mint ennek az ökoszisztémának egyik kulcsszereplője – bizonyította, hogy a közművelődés nemcsak kiszolgál, hanem közösséget épít, fejleszt és megtart.

A tapasztalatok alapján az Agóra nemcsak végrehajtója, hanem motorja volt az EKF-programoknak. Az EKF erősítette a közművelődési szakma presztízsét, láthatóságát, és olyan szakmai és infrastrukturális bázist teremtett, amely a jövőbeni fejlesztések alapja lehet. Az együttműködésre, nyitottságra, és fenntarthatóságra épülő munka eredményeként Veszprém nemcsak egy eseménysorozatot nyert, hanem hosszú távú kulturális karaktert is épített.

A közösségek, a szakemberek és az intézmények közötti kapcsolatok elmélyültek, a bizalom megerősödött, a kulturális részvétel bővült. A kihívások – mint például a kezdeti kapacitáshiány vagy az adminisztratív terhek – nem akadályozták, hanem inkább ösztönözték az innovatív megoldások keresését. Az Agóra példája azt mutatja – az 1. táblázatban összegezve is -, hogy az EKF nemcsak cél, hanem eszköz is lehet a közösségi művelődés új dimenzióinak megnyitásában.

1. táblázat: Az Agóra szerepvállalása és a projekt hozadékai
(Forrás: Saját szerkesztés a VEB2023 EKF alapján)

Az Agóra vállalt szerepei	Az EKF hozadékai Veszprém és az Agóra számára
Programszervező központ	Fokozott országos és nemzetközi figyelem
Közösségfejlesztő kezdeményező	Megnövekedett látogatottság
Lakossági bevonás facilitátora	Társadalmi és közösségi aktivitás erősödése
Mentorintézmény civil szervezetek számára	Új közönségcsoportok (pl. egyetemisták) bevonása
Infrastrukturális szolgáltató és fejlesztő	Fejlett, látogatóbarát infrastruktúra
Szakmai képzőhely (tréningek, oktatás)	Nagy sikerű rendezvénysorozatok (pl. Gyárkert, Juta Piknik)
Rendezvényhelyszín és bázisintézmény	Szakmai presztízs növekedése
Innovatív technológiák bevezetője (mozi, interaktív kiállítás)	Lakossági elégedettség és identitáserősödés
Regionális és országos hálózati csomópont	Fenntartható együttműködések kiépülése
Egyetemi célcsoportok bevonója	A közművelődési intézmények láthatóságának növekedése

A veszprémi 2023-as év margójára – összegzés

Veszprém–Balaton 2023 Európa Kulturális Fővárosa (EKF) programsorozat mérföldkőnek tekinthető nem csupán a város kulturális fejlődéstörténetében, hanem a régió társadalmi-közösségi életének alakulásában is. A tanulmány részletesen bemutatta, hogy a grandiózus kezdeményezés miként hozott létre olyan együttműködési hálózatokat és fejlesztési mintázatokat, amelyek hosszú távon képesek formálni a térség kulturális ökoszisztémáját. Különösen érdemes kiemelni az *Agóra Veszprém Kulturális Központ* szerepvállalását, amely nem csupán passzív résztvevője volt a programévnek, hanem aktív alakítója, közösségépítő motorja és szakmai koordinációs bázisa. Az Agóra tevékenységében megnyilvánuló multidimenzionális jelenlét – amely kiterjedt a lakossági

bevonásra, az infrastrukturális és programfejlesztésre, valamint a szakmai és módszertani megújulásra – példaértékű módon illeszkedett az EKF célrendszeréhez. A tanulmányban bemutatott eredmények rámutatnak arra, hogy az Agóra intézményi szerepvállalása és hálózatépítése mennyire kulcsfontosságúvá vált a város és a régió számára. Az ott dolgozó szakembereknek és a helyi lakosságnak sikerült olyan innovatív együttműködéseket kialakítani, amelyek nemcsak a programév alatt bizonyultak eredményesnek, hanem hosszú távon is meghatározhatják Veszprém kulturális és társadalmi fejlődésének irányát.

Az EKF programsorozat lehetőséget teremtett a helyi kulturális erőforrások újraértelmezésére, a városi identitás újrafogalmazására, és arra, hogy a korábban perifériálisnak tekintett városrészek – mint például a jutasi lakótelep – is bekapcsolódjanak a kulturális vérkeringésbe. Az Agóra által kezdeményezett és lebonyolított programok (mint a „Jutasi Piknik”, a „Cinema Mystica” kiállítás vagy a „KözösÉg” fesztivál) nem csupán színesítették a programévet, hanem valódi közösségi igényeken alapuló kulturális részvételt generáltak, amely a közösségi kohézió, az identitás és a társadalmi bizalom erősödéséhez vezetett.

Az EKF nem csupán kulturális rendezvénysorozatként értelmezhető tehát, hanem strukturális, intézményes és szemléletformáló katalizátorként is, amely képes volt beindítani olyan változásokat, amelyek messze túlmutatnak az egyes események időbeliségén. Az Agóra munkatársai által megvalósított kompetenciafejlesztés, a partnerségi kapcsolatok erősödése, a civil szervezetek mentorálása, valamint az új technológiák bevezetése mind azt jelzik, hogy a közművelődés intézményrendszere képes reflektálni a társadalmi kihívásokra, és képes proaktív módon reagálni azokra. Ez különösen értékessé teszi az Agóra EKF-ben betöltött szerepét, hiszen a programsorozat alatt felhalmozott tudás, tapasztalat és szakmai gyakorlat továbbörökíthető és adaptálható a jövőbeni városi, regionális vagy akár országos kulturális stratégiákban is.

A lakossági visszajelzések, a statisztikai adatok és a szakértői interjúk egyaránt azt mutatják, hogy az EKF nemcsak az infrastruktúra, hanem a városi mentalitás és kulturális attitűd szintjén is tartós változásokat indított el. A közösségi aktivitás növekedése, az új közönségcsoportok (pl. egyetemisták, családosok, idősek) elérése, valamint a kulturális programok szezonális korlátainak lebontása olyan eredmények, amelyek hosszú távon is éreztetni fogják hatásukat. Az Agóra példája jól mutatja, hogy egy közművelődési intézmény megfelelő stratégiai, szervezeti és szakmai felkészültséggel képes nemcsak reagálni a kulturális paradigmaváltásra, hanem annak aktív előmozdítója is lehet.

Összegzésképpen elmondható, hogy az Agóra Veszprém Kulturális Központ az EKF-programban betöltött szerepe révén nem csupán a helyi közösségek számára vált meghatározó intézménnyé, hanem országos és európai viszonylatban is felhívta magára a figyelmet mint innovatív, nyitott kulturális központ. A Veszprém–Balaton 2023 EKF évad sikere és maradandó hatása jelentős mértékben köszönhető az ilyen típusú intézmények aktív részvételének. Az Agóra példája világosan mutatja: ha egy intézmény képes túllépni a klasszikus kulturális szerepkörén, és képes közvetítővé, hálózatépítővé, közösségi motorrá válni, akkor nemcsak részese lehet egy kulturális programsorozatnak, hanem egyik legmeghatározóbb alakítójává is válhat.

Felhasznált irodalom

- European Capitals of Culture – Designated European Capitals of Culture. URL: https://culture.ec.europa.eu/policies/culture-in-cities-and-regions/designated-capitals-of-culture?display=list&year=2023#ecoc-block Letöltve: 2025. december 2.
- Falk, M. & Hagsten, E. (2017). Measuring the impact of the European Capital of Culture programme on overnight stays: evidence for the last two decades. European Planning Studies. Taylor & Francis Journals, vol. 25(12), pp. 2175-2191 DOI: 10.1080/09654313.2017.1349738
- Farkas, R. (2024). Kulturális központok célcsoportelérése: Agorák a közösségi művelődés szolgálatában. Kulturális Szemle 23.
- Fekete, D. & Morvay, Sz. (2023). Kultúraalapú városfejlesztés. Kreatív városi kezdeményezések Kelet-Közép-Európában. Budapest. MCC Press.
- Garcia, B. & Cox, T. (2013). *European Capital of Culture: success strategies and long-term effects*. European Parliament's Committee on Culture and Education
- Gomes, P. & Librero-Cano, A. (2018). Evaluating three decades of the European Capital of Culture programme: a difference-in-differences approach. J Cult Econ, 42:57–73, https://doi.org/10.1007/s10824-016-9281-x
- Mittag, M. (2011). *European Capitals of Culture as incentives for the construction of European identity?* Conference paper.
- Patel, K. K. (2013). *The Cultural Politics of Europe: European Capitals of Culture and EU since the 1980s*. Routledge.
- Richards, Greg – Rotariu, Ilie (2015). Developing the eventful city in Sibiu, Romania. International Journal of Tourism Cities, 1. évf., 2. sz., 89–102., https://doi. org/10.1108/IJTC-08-2014-0007.
- Veszprém Megyei Jogú Város Kulturális Stratégiája – 2018-2030. Szerző a HÉTFA Kutatóintézet és Elemző Központ. Megjelenés éve: 2017. https://hetfa.hu/wp-content/uploads/2023/02/Kult_strat_2018-2030.pdf Letöltve: 2025. március 19.
- Veszprémben nincs megállás a fejlesztések területén. Interjú Porga Gyula polgármesterrel. (2024) Pannónia Kincsei. https://pannoniakincsei.hu/veszpremben-nincs-megallas-a-fejlesztesek-teruleten/ Letöltve: 2025. március 19.

[1] A felmérés a *„Veszprém-Balaton 2023 Európa Kulturális Fővárosa Program (VEB2023 EKF) hatásértékelése a 2024-es reprezentatív lakossági felmérés tükrében”* című kutatási projekt keretében valósult meg, a kutatás vezetője Szabó Mariann (BME Környezetgazdaságtan és Fenntartható Fejlődés Tanszék egyetemi adjunktusa, tanszékvezető helyettes) volt, akit a Felsőbbfokú Tanulmányok Intézetének kutatóival együtt is köszönet illet meg a kutatásban végzett munkájukért.

[2] https://culture.ec.europa.eu/policies/culture-in-cities-and-regions/designated-capitals-of-culture?display=list&year=2023#ecoc-block

[3] Az EKF projekthez Veszprém városa mellett további 116 további település csatlakozott Somogy, Veszprém és Zala vármegyékből.

[4] https://pannoniakincsei.hu/veszpremben-nincs-megallas-a-fejlesztesek-teruleten/

[5] https://pannoniakincsei.hu/veszpremben-nincs-megallas-a-fejlesztesek-teruleten/

[6] Jutaspuszta és Füredidomb városrészek esetében nem volt adat.

[7] Az 1997. évi CXL. törvény és a 20/2018. (VII. 9.) EMMI rendelet alapján az agorák – mint kulturális központok – a közművelődési intézmények közé tartoznak, amelyek komplex, többfunkciós szolgáltatásaikkal térségi, sőt több vármegyére is kiterjedő feladatellátásra képesek. Az előírt infrastruktúrához kiállítóterek, többfunkciós helyiségek, alkotóműhelyek, tánctermek és nagy befogadóképességű játszóterek tartoznak. Az agorák működése hármas célrendszeren alapul: oktatási-felnőttképzési, közösségi művelődési és élményszerű-szolgáltatói funkciókat látnak el. Emellett módszertani tanácsadó szerepük révén támogatják a térség kulturális intézményeit, és tevékenységükkel jelentős társadalmi és gazdasági hatást gyakorolnak a környezetükre (Farkas, 2024).